

ta är viktigt med tanke på dagens snabba utveckling inom molekylärbiologi, som medfört att DNA-baserade metoder blivit etablerade främst inom HLA-typningens område men nu också för bestämning av trombocyt faktorer och för ett ökande antal faktorer inom blodgruppssystemen.

Bokens omfattande kapitel om basal immunologi är aktuellt och speglar de nya och komplicerade kunskaperna om cell-cellinteraktion, cellaktivering och cytotokisk kommunikation. När det gäller det med utmärkta bilder försedda kapitel om HLA-molekylerna och deras funktioner illustreras den snabba utvecklingen av att den tabell över kända HLA-alleler som visas redan är inaktuell.

Smärre brister

I det likaledes utmärkt illustrerade kapitlet om transplantationsimmunologi berörs olika former av organtransplantation och avstötningssystemer. Xenotransplantation, som är ett område i snabb utveckling, berörs endast ytligt och borde ha fått ett större utrymme med tanke på det intresse som föreligger.

Kapitlet som behandlar blodgruppsserologi innehåller en aktuell beskrivning av våra blodgruppssystem och den molekylära bakgrunden till flera av dem. Här har utvecklingen gått mycket snabbt sedan föregående utgåva. Ett skönhetsfel är att tabellen över utvecklingen av antigenen inom P-systemet innehåller felaktigheter.

Kapitlet om immunologiskt betingad trombocytopeni ger en aktuell molekylärbiologisk bakgrund till trombocytantigensystemen och deras betydelse, ett område som också undergått en snabb kunskapsökning sedan föregående upplaga. I detta sammanhang saknar man en översikt av granulocytantigensystemet och dess betydelse.

Olika blodgivningspolicy

Kapitlet som behandlar blodcentralorganisationen pekar på en skillnad mellan norsk och svensk verksamhet. I Norge har man vid blodgivarselektionen en mycket sträng syn på blodgivning och invandring, vilket i praktiken innebär att endast människor uppvuxna i nordiska länder accepteras som blodgivare. En annan skillnad är att sedan 1988 används i Norge för transfusion endast plasma som blivit virusinaktiverad med s k SD(solvent-detergent)-metod. I övrigt är princi-

perna för hemoterapi likartade i Sverige och Norge, vilket speglas i kapitlet om hemoterapi. I detta ingår också en utmärkt översikt över autolog-givning och andra alternativ till allogen blodtransfusion.

Väl uppdaterad

Sammanfattningsvis är detta en mycket aktuell bok inom områden stadda i snabb utveckling. Boken kan rekommenderas inom undervisning av medicinare, biomedicinska analytiker, sjuksköterskor och till alla kolleger med intresse av immunologi/transplantation/transfusionsmedicin. •

Skildring av svensk mentalvårds genombrottsår

Georg Punell. **Farväl Lillhagen**. 191 sidor. Partille: Wanne förlag, 1995. Pris ca 190 kr. ISBN 91-86434-66-1.

Recensent: docent Lennart Ljungberg, Stockholm.

Under senare decennier har psykiatrins organisation och arbetsformer starkt förändrats. De gamla mentalsjukhusen har i en del fall fått minskat platsantal, i andra fall lagts ner helt. I takt därmed har också intresset för att dokumentera den tidigare verksamheten ökat. På många håll i vårt land har mindre muséer inrättats, vanligen i någon utrymd vårdavdelning.

Dokumentation av pionjärverksamheten

I en bok från 1994 har Ann-Marie Brockman skildrat denna utveckling. »Göteborg Hospital: En minnesbok» belyser utvecklingen från 1200-talet fram till det att sjukhuset lades ned 1991. Hospitalet var då Europas näst äldsta vårdinrättning.

Nu har även det närbelägna Lillhagens sjukhus fått sin hävdtecknare, när förre överläkaren vid sjukhuset Georg Punell givit ut en bok med titeln »Farväl Lillhagen» (Georg Punell och Wanne förlag, Partille 1995). I det fallet rör det sig

dock mera om intryck och erfarenheter än om en systematisk redogörelse för sjukhusets halvsekellånga verksamhet.

Vemodig underton

Det är en högst personlig skildring med betydande inlevelse, men också med en underton av vemod inför sjukhusets uppgång och fall. För sin vilja att berätta om det förflutna har Georg Punell flera motiv. Författaren känner stor respekt inför den kompetens som sjukhusets läkare och vårdpersonal har utvecklat. Han röjer stor uppskattning över mental-skötarnas insatser.

Men Georg Punell reser också frågan om det verkligen var nödvändigt – och ansvarfullt – att lägga ner Lillhagen. Enligt recensentens mening tycks det inte heller ha gått lika smärtfritt som när de gamla sanatorierna en gång lades ned för att ersättas av lungkliniker.

Självbiografiskt perspektiv

De egna läroåren återges med inlevelse såväl i medgång som motgång. Georg Punells önskan att bli psykiater tycks ha visat sig tidigt. Han lät sig inte heller nedslås ens då en överläkare vid den första kontakten lät förstå att den unge adepten nog inte passade för verksamheten. Men skam den som ger sig. Efterhand inriktades hans intresse mer mot de långvarigt sjuka, helt enligt Francis Bacons idé att de kroniskt sjuka bör ägnas särskild omsorg.

Georg Punell kom att lansera begreppet det »psykiatriska artefaktsyndromet», genom vilket han sökte fånga anstaltlivets passiviserande inverkan på patienten. I verksamheten gällde för övrigt – vilket är väl bekant för de flesta psykiatrer – att stå emot allmänhetens fördomar och att inte tappa modet. Roande är observationen att skillnaden mellan lätt och tung psykiatri bildade en veritabel klassgräns i regionen med Göta älv som demarkationslinje.

Internationella influenser

Så vidgas perspektivet. Georg Punell berör de många internationella kontakter som i sig starkt bidragit till att utveckla svensk psykiatrisk forskning och vård. Här möter kända namn som Ernst

Kretschmer och Viktor Frankl, den senare känd bl a för sin uppfattning om de existentiella frågornas roll för utvecklingen av neuroser.

Georg Punells eget intresse för psykoterapi föddes sedan Hakon Sjögren en gång som gäva överlämnat en bok av J H Schultz med titeln »Die seelische Krankenbehandlung». En bok som Sjögren fått av sin bror Torsten, som ju annars huvudsakligen ansågs genetiskt orienterad.

Psykiatrisk rehabilitering skulle de kommande åren bli författarens huvudintresse, men området förefaller av beskrivningen att döma att ha varit svårbehandlat. Hårtill bidrog även att verksamheten utifrån omstöptes genom sektoriseringen.

Lärorika minnen

»Farväl Lillhagen» är intressant, kanske främst för den generation läkare som själva upplevt de stora mentalsjukhusen. Men också andra kan däri inhämta åtskilligt om det slit som all pionjärverksamhet innebär. •

Läkartidningen väljer böcker och recenser

Läkartidningens bokredaktion får då och då in recensioner som kommit till genom att författare eller utgivande förlag, särskilt läkemedelsföretag, vidtalat en läkare att anmäla boken. Sådana recensioner tackar redaktionen nej till. Bokredaktionen väljer ut de böcker som skall anmälas och vidtalar skribenter.

Vi välkomnar tips om nya utländska böcker som är av stort värde för Läkartidningens läsekrets – men tag kontakt med bokredaktionen innan du skriver någon anmälan spontant! Risken för dubbelarbete är stor.

Med hänsyn till det begränsade utrymme som finns för bokanmälningar recenserar Läkartidningen normalt inte skrifter som har anknytning till marknadsföring av företag eller produkter. Om sådant material ger anledning till välgrundad kritik kan den framföras i tidningens debattspalter.